

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ГАЛУЗІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ**Гринченко Ігор Борисович,**

кандидат педагогічних наук, доцент,

докторант кафедри теорії та методики професійної освіти

Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди

Постановка проблеми Існування в Україні інформаційного суспільства ставить перед системою вищої педагогічної освіти задачу її інформатизації, що передбачає підготовку майбутніх вчителів до роботи в умовах сучасної інформатизованої світової спільноти і підвищення якості загальноосвітньої і професійної підготовки на основі широкого використання засобів сучасних інформаційних технологій (ІТ).

Оволодіння і використання сучасних ІТ стають одним з основних компонентів професійної підготовки майбутнього вчителя, у тому числі і майбутнього вчителя фізичної культури, що вимагає розробки і впровадження в навчально-виховний процес факультетів фізичної культури професійно орієнтованих програмно-педагогічних засобів, спрямованих на оволодіння основами необхідних знань, умінь і навичок, накопичення особистого досвіду їх використання в професійно-педагогічній діяльності.

Все це ставить принципово нові задачі перед професорсько-викладацьким складом, пред'являє підвищені вимоги до матеріально-технічного і методичного забезпечення навчально-виховного процесу, форм і методів професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури.

У галузі підготовки вчителів інформатики, фізики, математики, історії, літератури, мови вже є певний досвід (Л.Х. Зайнутдінова, О.А. Козл, В.Р. Майер, А.В. Могильов, С.В. Панюкова, І.В. Роберт, А.В. Смірнов, Н.В. Софронова), результати ж використання досягнень сучасних ІТ в галузі фізичної культури виглядають набагато скромніше.

Вивчення досвіду використання засобів ІТ в процесі освоєння спортивно-педагогічних дисциплін на факультетах фізичної культури дозволяє констатувати відсутність цілеспрямованої, системної роботи у вирішенні цих питань. Перш за все, таке положення пов'язано з відсутністю науково-методичних основ використання сучасних ІТ в галузі фізичної культури: концепції, нормативних документів, складності розробки прикладних комп'ютерних навчальних програм для дисциплін фізичної культури, впровадженням дистанційних курсів і т.д. (Ю.Д. Железняк, І.М. Козлов, Л.І. Лубишева, А.В. Самсонова, В.А. Таймазов, А.І. Федоров, Ж.К. Холодов і ін.).

Сьогодні відбувається активне оновлення змісту і засобів професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури, що приводить до перегляду вимог до методики проведення уроків фізичної культури в школі, розвитку методичної системи професійно-педагогічної підготовки студентів факультетів фізичної культури на основі інтеграції оздоровчих і сучасних ІТ (В.К. Бальсевич, В.Ю. Волков, В.В. Зайцева і ін.).

Таким чином, слід констатувати існуючу *суперечність*, що визначає актуальність проблеми дослідження: з одного боку, сфера професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури потребує теоретичного і методичного обґрунтування можливостей використання засобів сучасних ІТ в навчальному процесі, визначенні основних напрямів впровадження, педагогічній доцільності і ефективності їх вживання, а з другого боку, ні в теорії, ні в практиці підготовки майбутніх вчителів фізичної культури як цілісному педагогічному явищі, такий підхід не одержав належної реалізації. Крім того, поява нового покоління програмних засобів (на базі мультимедіа, гіпермедіа, інтернет-технологій) вимагає переосмислення можливостей сучасних ІТ в цілях підвищення ефективності навчального процесу на факультетах фізичної культури в інформаційному предметному середовищі.

Аналіз досліджень і публікацій. Окремі аспекти фізичного виховання як педагогічного процесу і процесу професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту досліджувалися в працях українських і російських науковців: Г.М.Арзютов, О.М.Вацеба, Е.С.Вільчковський, М.С.Герцик, О.Ц.Демінський, В.І.Завацький, Ю.П.Кобяков [1], Б.Ф.Курдюков [2], О.С.Куц, В.М.Платонов, Л.П.Сущенко [3], О.В.Тимошенко [4], О.Л.Шабаліна [5], Б.М.Шиян, Ю.М.Шкрєбтій.

Окремі питання професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту в умовах впровадження нових технологій досліджено в працях Г.Р. Генсерук; Л. В. Денисової. Однак не вирішеною частиною цього досить актуального питання залишається аналіз основних напрямів впровадження нових педагогічних технологій, у тому числі й інформаційних, у процес професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури як педагогічної проблеми.

Формування мети статті – проаналізувати засади впровадження інновацій у процес професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах України. Для вирішення вказаної мети поставили такі завдання: окреслити сучасний стан професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах України, розглянути основні напрями впровадження нових педагогічних технологій, у тому числі й інформаційних, у процес професійної підготовки студентів – майбутніх фахівців фізичної культури.

Викладення основного матеріалу. На сьогоднішній день освітній простір України активно заповнюється інноваціями – новими педагогічними технологіями, множинність яких породжує і різноманіття визначень цього поняття, серед яких тематично найбільш близьким нам представляється наступне визначення: педагогічна технологія - продумана у всіх деталях модель спільної педагогічної діяльності з проектування, організації і проведення навчального процесу з забезпеченням комфортних умов для студентів і викладачів у ВНЗ (за В.М.Монаховим).

Педагогічне проектування являє собою процес подальшої розробки створеної технології або моделі для доведення її до рівня опису механізму одержання кінцевого педагогічного результату (за В.А. Ченобитовим). Таке педагогічне проектування спрямоване на зміну типу мислення учасників проекту відповідно до потреб сучасного ринку праці й у глобальному масштабі розглядається як загальносвітова тенденція в зв'язку з підвищенням рівня інформатизації навчання, життя взагалі.

Перед професійною підготовкою студентів – майбутніх учителів фізкультури – постало завдання всебічного гармонічного розвитку особистості школяра, його духовного, фізичного і психічного здоров'я. Однак, аналіз наукової літератури і власний багаторічний педагогічний досвід роботи у Харківському національному педагогічному університеті ім. Г. С. Сковороди свідчать про те, що сучасна підготовка студентів не позбавлена серйозних недоліків.

На тлі розвитку різних сфер життєдіяльності нашого суспільства значно розширилися функції студентів – майбутніх учителів фізичної культури, а також перелік професійних сфер (не тільки робота в ЗОШ), у яких вони затребувані, що обумовило сприйняття їхньої професійної підготовки у вузі не тільки як процес формування висококваліфікованих фахівців, але і як підготовку працівників визначеної професійної сфери.

У нашому дослідженні ми підкреслюємо необхідність системного впровадження нових педагогічних технологій, реалізації нових цільових настанов, оновлення змісту, використання інноваційних форм, засобів, методів навчання, впровадження технологічних, організаційних, науково-методичних розробок у навчальний процес вузу. Це забезпечується адекватністю рівня освітньо-педагогічної підготовленості викладачів, що формується в умовах перетвореної системи підготовки і підвищення кваліфікації, а також готовністю студентів адаптуватися до нових вимог вищої школи, що відбувається за рахунок підвищення прогностичної здатності вхідного контролю.

Оптимізація професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в основному спрямовується на з'ясування особливостей набуття знань у галузі фізичної культури і спорту, специфіки педагогічної діяльності, пошук ефективного впровадження нових педагогічних технологій, переосмислення під цим кутом традицій здійснення професійної підготовки студентів за напрямом 6.010201 «Фізичне виховання», створення на цій основі схеми організації навчального процесу, що відповідає вимогам, які ставляться до вищих педагогічних навчальних закладів, вважає дослідниця Л.П.Сущенко [3].

Дослідник О. В. Тимошенко стверджує, що оптимізація навчально-виховного процесу професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури стосується таких складових: а) форми навчання; б) види підготовки; в) організаційно-методичне управління професійною підготовкою: форми організації занять, моніторинг якості професійної підготовки; г) професійна компетентність; д) готовність до здійснення професійної діяльності [4].

Одним з напрямів підвищення ефективності професійної освіти в цій галузі є розробка системи впровадження нових педагогічних технологій, технологічних, організаційних, науково-методичних рішень, які підвищують можливість вищої професійної освіти студентів, активізують освітню діяльність, дозволяють оптимізувати процес підготовки соціально активного, компетентного фахівця, здатного творчо адаптуватися до нових форм і змісту роботи.

Вчений Б.Ф.Курдюков стверджує, що педагогічна технологія професійної підготовки фахівців в галузі фізичної культури є алгоритмом послідовної реалізації спроектованої цілісної системи навчально-виховного процесу. Цей алгоритм передбачає чітко визначений набір відповідності і взаємозв'язку елементів педагогічної діяльності. До основних структурних компонентів автор відносить: модель фахівця, зміст освіти, учасників навчального процесу, педагогічні умови, результат навчання [2].

Відповідність змісту вищої фізкультурної освіти вимогам соціального замовлення забезпечується за рахунок розширення структури, змісту навчання. Основними освітніми компонентами виступають: загальноосвітнє, спеціальне, професійно-педагогічне навчання. Взаємодіючи між собою, вони утворюють інтеграційні зони: загально-спеціальну, загально-професійну, спеціально-професійну, стверджує дослідник Б.Ф.Курдюков [2]. У сукупності ці компоненти становлять цілісну структуру змісту підготовки фахівця в галузі фізкультурної освіти.

Багаторічний власний досвід роботи в Харківському національному педагогічному університеті ім. Г. С. Сковороди дозволяє стверджувати, що професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури має враховувати нові умови, які з'являються завдяки сучасним міжнародним, національним вимогам до підготовки фахівців. Так, майбутній вчитель фізичної культури розглядається нами як особистість, яка вмотивовано здобуває кваліфікацію відповідно до певного освітньо-кваліфікаційного рівня в процесі спеціально організованої навчально-виховної діяльності в умовах впровадження сучасних педагогічних технологій у вищих навчальних закладах для забезпечення в подальшій професійній діяльності здорового способу життя школярів. А професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури розглядається нами як процес, який відображає науково-методичні, обґрунтовані заходи вищих навчальних закладів, спрямовані на формування протягом всього періоду навчання готовності студентів до професійної діяльності в ЗОШ з організації фізичного виховання школярів з урахуванням сучасних вимог.

Однак ми би хотіли наголосити, що впровадження нових технологій має здійснюватися під керівництвом викладача. Необхідно відзначити, що в сучасній вищій школі викладач, як і раніше, залишається незамінною фігурою педагогічного процесу, вимоги до підготовленості якого змінюються адекватно новим уявленням про зміст освіти і педагогічної діяльності у вищому навчальному закладі. На даному етапі розвитку вищої школи основними з них є: спрямованість дій викладача на впровадження нових інноваційних технологій, створення організаційно-педагогічних умов, що активізують аудиторну і самостійну пізнавальну діяльність студента; здатність формувати в студентів потреби в поглибленню вивченні дисциплін спеціалізації (відповідно до навчального плану), сполучення умінь систематизувати знання, користуватися ними і передавати їхній іншим (школярам).

Як відомо, підготовка фахівців в галузі фізичної культури в педагогічному вищому навчальному закладі відрізняється від підготовки фахівців у спеціалізованих вищих навчальних закладах фізичного виховання і спорту тим, що має базовий педагогічний компонент. Загально-педагогічна підготовка майбутнього учителя фізичної культури являє собою процес і результат вивчення педагогічних дисциплін і проходження педагогічної практики, коли відбувається формування професійно-педагогічної готовності майбутнього вчителя до професійної діяльності в ЗОШ зі школярами як основної мети професійно-педагогічної підготовки у ВНЗ.

На думку О.Л.Шабалиної, структурними компонентами загально-педагогічної підготовки виступають навчально-пізнавальна, практична і самостійна практична діяльність. Основними критеріями рівня сформованості загально-педагогічної готовності майбутніх учителів виступають: педагогічна спрямованість, суб'єктна позиція, методологічне мислення, рефлексія, оволодіння педагогічними діями й операціями. Авторка вважає, що стратегія і тактика загально-педагогічної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури будується на основі таких принципів: професійно-педагогічної спрямованості; інтегративності; системності; індивідуалізації і диференціації; єдності загального, особистісного і індивідуального. Технологія загально-педагогічної підготовки майбутнього учителя фізичної культури являє собою цілісну сукупність дій, операцій і процедур, поетапно здійснюваних за наступним алгоритмом: діагностика розвитку загально-педагогічної підготовки вчителя – поетапний розвиток загально-педагогічної культури за допомогою спеціально організованого навчання; діагностика розвитку загально-педагогічної підготовки – корекція обраної спочатку стратегії і тактики навчання [5].

Психолого-педагогічними умовами ефективності загально-педагогічної підготовки майбутнього учителя фізичної культури виступають: фундаменталізація навчального матеріалу; системна організація процесу пізнання педагогічної дійсності; формування методологічного мислення майбутнього вчителя; актуалізація людинотворчої сутності професійної діяльності майбутнього учителя фізичної культури; інтеграція теоретичної і практичної складової загально-педагогічної підготовки (за О.Л.Шабалиною) [5].

Однак, нам представляється необхідним наголосити на необхідності системно інтегрувати різноманітні інноваційні технології в процес професійної підготовки. Основними тенденціями загально-педагогічної підготовки майбутнього учителя фізичної культури нам вважаються наступні: її інтеграція в нові педагогічні технології, у тому числі й інформаційно-комунікаційні, створення єдиного інформаційно-комунікаційного простору, поглиблення взаємозв'язку з

загальнокультурною і предметною підготовкою; розвиток мотиваційно-ціннісного відношення до професійно-педагогічної діяльності; міждисциплінарна і внутрішньо-дисциплінарна інтеграція.

Ми вважаємо, що одним із сучасних засобів оптимізації процесу професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах України є впровадження нових педагогічних технологій, у тому числі й інформаційних. Інформатизація освіти передбачає спрямованість системи професійної підготовки на формування інформаційного середовища у ВНЗ, широке застосування в навчальному процесі нових педагогічних, у тому числі й, інформаційних технологій. У зв'язку з цим, державна національна програма „Вчитель” серед провідних напрямків розвитку системи освіти передбачає оновлення змісту і форм професійної діяльності педагогічних працівників, підвищення ролі вчителя у розвитку інформаційного суспільства. До основних заходів, спрямованих на виконання програми, крім іншого, належить забезпечення підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності в умовах впровадження сучасних інформаційних технологій.

Деякі вчені лише намагаються дослідити окремі аспекти проблеми застосування інформаційних технологій у галузі професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури. Так, В. Тимошенко особливу увагу приділяє статистичному аналізу та графічному зображенню цифрового матеріалу, контролю теоретичних знань учнів, їх фізичного розвитку та фізичної підготовленості, обробці результатів змагань з різних видів спорту; А. Самсонова, І. Козлов, В. Таймазов – контролю й оптимізації техніки спортивних рухів; фізичній дієздатності досліджуваних; розробці комп'ютеризованих тренажерних комплексів на базі сучасних комп'ютерів тощо.

Потужним апаратом метрологічного аналізу результатів навчального процесу, а отже, його оптимізації, моделювання й обґрунтування параметрів фізичних навантажень, розробки методик розвитку фізичних якостей і навчання рухових дій, корекції тестових програм для майбутнього вчителя фізичної культури є математичні методи. Інтенсивність використання таких методів у галузі фізичного виховання та спорту підвищується, якщо застосовувати інформаційні технології, вважає дослідниця Г. Р. Генсерук [6]. Вони забезпечують доступ до практично необмеженого об'єму інформації та її аналітичної обробки [7].

Наше дослідження показало, що у професійній підготовці майбутніх учителів фізичної культури використання можливостей інформаційних технологій і Інтернету може здійснюватися за такими напрямками: самостійний пошук студентами інформації на веб-сторінках, створення студентами особистісних творчих продуктів на тему, яка вивчається, демонстрація особистісних творчих продуктів студентів для веб-глядачів, використання тематично підібраних гіпертекстових матеріалів, електронної пошти студентами заочної форми навчання, робота з каталогами літератури різних бібліотек.

Теоретико-методологічний та практичний рівні професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури мають спиратися на впровадження засобів інформаційних технологій у майбутній професійній діяльності: усвідомлення майбутніми вчителями інформаційних технологій як важливого засобу успішної професійної діяльності, а не мети діяльності, формування інформаційного середовища, поетапність і структурна чіткість процесу навчання із врахуванням його специфіки (спортивна діяльність студентів, часті виїзди на змагання, значні фізичні навантаження), систематичне включення студентів в активну педагогічну діяльність із застосуванням інформаційних технологій; забезпечення спрямованості студентів на творчу самореалізацію, чому сприяє оцінка її результатів з урахуванням індивідуальних особливостей студентів. Системна реалізація цих умов забезпечувала продуктивну підготовку студентів до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності.

Так, готовність майбутніх учителів фізичної культури до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності можна розглядати як складову загальної професійно-педагогічної готовності студента до діяльності, що характеризується здатністю педагога застосовувати інформаційні технології для забезпечення процесу фізичного виховання школярів й аналізу його результатів та вміння передавати школярам спеціально відібраний і дидактично опрацьований за допомогою засобів інформаційних технологій навчальний матеріал [8,9].

Висновки та перспективи. Наприкінці дослідження ми дійшли висновку, що в педагогічній науці й практиці професійна підготовка майбутніх вчителів фізичної культури розглядається як така, що спрямована на підготовку студентів вищих навчальних закладів до виконання конкретних видів професійної діяльності в галузі “Фізична культура та спорт”, оволодіння ними сукупністю знань про людину і фізичну культуру, розвиток емоційно-ціннісних відношень, моральних норм, умінь передавати цінності фізичної культури школярам.

В сучасних умовах розвитку освітньої сфери зростає інтерес вчених до інформаційних технологій, їх засобів та можливостей застосування в галузі фізичного виховання і спорту. Застосування інформаційних технологій в даній галузі оптимізує навчальний процес, діяльність вчителя й учнів, сприяє якісному засвоєнню ними навчального матеріалу. Інформаційні технології вимагають від майбутніх вчителів даної галузі підвищення їх загальної інформаційної культури, знань та умінь застосовувати ці технології у професійній діяльності.

Проте, оцінюючи стан цієї проблеми, відзначимо, що наявні науково-педагогічні дослідження і, розроблені на їх основі, методичні матеріали не забезпечують повної належної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності, тому потребують більш ретельного дослідження. Перспективним у цьому плані вважаємо дослідження формування інформаційно-комунікаційного середовища в вищому навчальному закладі в процесі професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури.

Резюме. В статті розглядаються питання, пов'язані з проблемами оволодіння і використання сучасних ІТ для професійної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури. В роботі окреслено сучасний стан професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах України, розглянуто основні напрями впровадження нових педагогічних технологій, у тому числі й інформаційних, у процес професійної підготовки студентів – майбутніх фахівців фізичної культури. **Ключові слова:** інформаційні технології, професійна підготовка, вчитель фізичної культури.

Резюме. В статье рассматриваются вопросы, связанные с проблемами овладения и использования современных ИТ для профессиональной подготовки будущего учителя физической культуры. В работе охарактеризовано современное состояние профессиональной подготовки будущих учителей физической культуры в высших учебных заведениях Украины, рассмотрены основные направления внедрения новых педагогических технологий, в том числе и информационных, в процесс профессиональной подготовки студентов – будущих специалистов физической культуры. **Ключевые слова:** информационные технологии, профессиональная подготовка, учитель физической культуры.

Summary. The questions related to the problems of use the modern IT for professional training of future teacher of physical training are analyzed in the paper. The modern state of professional training of future teachers of physical training of higher educational establishments of Ukraine is described in the work, the basic directions of usage the new pedagogical technologies are considered, including informative ones, in the process of professional training of students – future specialists of physical training. **Keywords:** IT, physical training, teacher of physical training.

Література

1. Кобяков Ю. П. Проектирование и реализация здоровьеразвивающей технологии физического воспитания студентов вузов: дисс. ... докт. пед. наук: 13.00.08. / Ю. П. Кобяков. – Москва, 2006. – 350 с.
2. Курдюков Б. Ф. Теория и методология модернизации процесса профессиональной подготовки специалистов физической культуры в системе высшего образования: дисс. ... докт. пед. наук: 13.00.08. / Б. Ф. Курдюков. – Краснодар, 2004. – 303 с.
3. Сущенко Л.П. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту у вищих навчальних закладах: автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04. / Л.П.Сущенко. – Київ, 2003. – 46с.
4. Тимошенко О.В. Теоретико-методичні засади оптимізації професійної підготовки вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах. автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.04. / О.В.Тимошенко. – Київ, 2009. – 35с.
5. Шабалина О.Л. Общепедагогическая подготовка учителя физической культуры в системе высшего профессионального образования: Дисс. ... докт. пед. наук: 13.00.08 / О.Л.Шабалина. – Москва, 2003 – 320 с.
6. Генсерук Г.Р. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до застосування інформаційних технологій у професійній діяльності: Автореф. дис ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Г.Р. Генсерук. – Терноп. нац. пед. ун-т ім. В.Гнатюка. — Т., 2005. — 20 с.
7. Денисова Л. В. Гіпермедійне інформаційне середовище навчання як засіб професійної підготовки фахівців з фізичного виховання і спорту: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04/ Л. В.Денисова. – Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. — К., 2010. — 22 с.
8. Гринченко І. Б. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в нових умовах / І. Б. Гринченко // Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис. Додаток 3, Т. VII . Тематичний випуск: Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. – К.: Гнозис, 2011. – С. 84–93.
9. Гринченко І. Б. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в Європі й Україні / І. Б. Гринченко // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія «Педагогіка і психологія». 36. Статей. Випуск 35. Частина 2. Ялта: РВВ КГУ, 2012. – С. 176–184.